

BS/133/2012

WAKACJE UCZNIÓW – WYJAZDY

WAKACYJNE I PRACA ZAROBKOWA

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
11 stycznia 2012 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Już od dwóch dekad na początku każdego nowego roku szkolnego badamy, jak uczniowie spędzili ostatnie wakacje. Ilu z nich wyjeżdżało poza miejsce zamieszkania na co najmniej tygodniowy wypoczynek, a ilu nie miało takiej możliwości? Podobnie jak w ubiegłych latach zapytaliśmy również o podejmowanie przez uczniów pracy zarobkowej podczas wakacji¹. Interesował nas także stosunek dorosłych Polaków do tego rodzaju aktywności dzieci i młodzieży szkolnej.

WAKACYJNE WYJAZDY UCZNIÓW

Jak twierdzą specjaliści, tygodniowy wypoczynek poza miejscem zamieszkania to minimalny okres, jaki potrzebny jest na regenerację sił. Tymczasem – jak wynika z deklaracji badanych – także w czasie tegorocznych wakacji wielu uczniów nie wyjechało nawet na tak krótko. Z ponad dwóch piątych gospodarstw domowych, w których są dzieci w wieku szkolnym, żadne dziecko nie wyjechało na wypoczynek choćby na siedem dni (43%). Co ósme gospodarstwo domowe (13%) wysłało na wakacje tylko część podopiecznych, a 44% rodzin zapewniło wszystkim dzieciom co najmniej tygodniowy wypoczynek poza domem.

W ciągu ostatnich sześciu lat odsetek uczniów wyjeżdżających na wakacje niewiele się zmieniał. W porównaniu z rokiem ubiegłym liczba dzieci i młodzieży szkolnej spędzających wakacje poza domem nieznacznie wzrosła – minimalnie zwiększył się odsetek rodzin wysyłających wszystkie dzieci na co najmniej tygodniowy wypoczynek (o 2 punkty) i w takim samym stopniu przybyło rodzin, z których wyjeżdżały tylko niektóre.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (268) przeprowadzono w dniach 5 – 16 września 2012 roku na liczącej 985 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Tabela 1

Czy podczas tegorocznych wakacji uczniowie z Pana(i) gospodarstwa domowego wyjechali na co najmniej tygodniowy wypoczynek poza miejsce zamieszkania?																				
Odpowiedzi respondentów z gospodarstw domowych, w których są uczniowie według terminów badań																				
	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99	'00	'01	'02	'03	'04	'05	'06	'07	'08	'09	'10	'11	'12
w procentach																				
Tak, wszyscy wyjechali	37	45	43	40	48	46	47	41	41	43	44	37	38	46	45	46	44	48	42	44
Tak, ale nie wszyscy wyjechali	8	13	8	14	13	7	8	11	12	8	10	10	8	9	11	14	8	9	11	13
Nie, nikt nie wyjechał	55	42	49	46	39	48	45	48	46	49	46	52	54	45	44	40	48	43	47	43

* W latach 1993–2003 pytanie było zadawane tylko rodzicom dzieci w wieku szkolnym. Od 2004 roku odpowiadają na nie wszyscy wylosowani członkowie gospodarstw domowych, w których są uczniowie (w tym roku było to 286 osób)

Szanse uczniów na wakacyjny wypoczynek są w dużej mierze zróżnicowane społecznie. Na ogół im lepsza sytuacja materialna rodziny, im większymi zasobami finansowymi dysponują rodzice, tym częstsze są deklaracje, że na co najmniej tygodniowy wypoczynek wyjeżdżali wszyscy uczniowie. Z kolei im niższe dochody, tym częściej badani przyznają, że w tym roku żadne z uczących się dzieci nie miało możliwości wyjazdu przynajmniej na tydzień. Deklaracje takie składa aż 69% badanych członków gospodarstw domowych, w których miesięczny dochód *per capita* nie przekracza 500 zł i tylko 13% respondentów dysponujących dochodami powyżej 1500 zł na osobę w rodzinie.

W tym roku, podobnie jak w latach ubiegłych, znacznie mniejsze szanse na wypoczynek poza miejscem zamieszkania miały dzieci wiejskie niż mieszkające w miastach, zwłaszcza największych. Tylko niespełna co trzecie gospodarstwo domowe na wsi (30%) wysłało wszystkie uczące się dzieci na co najmniej tygodniowe wakacje poza domem, natomiast z większości gospodarstw (55%) nie wyjechało żadne dziecko. W przypadku rodzin wielkomiejskich, najczęściej wysyłających swoich podopiecznych na wakacje, proporcje te są odwrotne. W tym roku zdecydowana większość z nich (74%) zapewniła przynajmniej tygodniowy pobyt poza domem wszystkim uczącym się dzieciom, a stosunkowo nieliczne (19%) były rodziny, z których żadne z dzieci nie wyjechało na wakacje (zob. tabele aneksowe).

Tabela 2

Dlaczego uczniowie ci nie wyjechali na co najmniej tygodniowy wypoczynek poza miejscem zamieszkania? Czy dlatego, że:	Odsetki odpowiedzi twierdzących według terminów badań	
	2011 (N=198)	2012 (N=159)
– brakowało pieniędzy na wyjazd	61	66
– nie było możliwości wyjazdu, brak zorganizowanego wypoczynku	35	30
– brakowało czasu (uczniom lub opiekunom)	20	26
– nie muszą wyjeżdżać na wakacje, mogą wypoczywać w domu	25	26
– byli potrzebni w domu, w gospodarstwie rolnym	20	19
– nie chcieli wyjeżdżać	28	17
– są za mali	17	12
– pracowali zarobkowo	9	10
– stan zdrowia nie pozwalał im na wyjazd	2	4
Inne przyczyny	7	13

Z deklaracji ankietowanych członków gospodarstw domowych wynika, że głównym powodem, dla którego uczniowie nie wyjeżdżali na wakacyjny wypoczynek, były względy finansowe (66%). Relatywnie często rezygnowano z wysyłania dzieci na wakacje z powodu braku zorganizowanego wypoczynku (30%). W jednej czwartej gospodarstw domowych, w których przynajmniej część uczniów nie wyjechała na wypoczynek, deklarowano, że brakowało czasu opiekunom lub też samym zainteresowanym (26%). Tak samo często przywoływano argument, że dzieci nie muszą wyjeżdżać na wakacje, ponieważ równie dobrze mogą wypoczywać w domu (26% wskazań). W przypadku jednej piątej gospodarstw domowych brak wyjazdów wakacyjnych dzieci wynikał z faktu, że ich pomoc była potrzebna w domu lub w gospodarstwie rolnym (19%). Nieco rzadziej (17% wskazań) powoływano się na niechęć lub brak zainteresowania wyjazdami samych dzieci. Stosunkowo najrzadziej brak wyjazdów wakacyjnych uczniów tłumaczono ich zbyt młodym wiekiem (12%), pracą zarobkową (10%) oraz stanem zdrowia (4%).

Warto zauważyć, że w tym roku czynniki natury ekonomicznej odgrywały nieco większą rolę, jeśli chodzi o możliwość zapewnienia dzieciom i młodzieży szkolnej wypoczynku poza domem. Trochę częściej niż przed rokiem powodem niewyjeżdżania dzieci na wakacje była sytuacja finansowa gospodarstw domowych (wzrost wskazań o 5 punktów procentowych) oraz brak czasu (wzrost o 6 punktów). Wyraźnie rzadziej natomiast pozostawanie uczniów w domu tłumaczono ich niechęcią do wyjazdu (spadek wskazań o 11 punktów) lub brakiem zorganizowanego wypoczynku (spadek o 5 punktów).

Dzieci wiejskie częściej niż ich rówieśnicy mieszkający w miastach nie wyjechały na wakacje, ponieważ brakowało czasu ich opiekunom, konieczna była ich pomoc w domu czy w gospodarstwie, a także ze względu na brak zorganizowanego wypoczynku. Znacznie

częściej też rodzice lub opiekunowie uczniów mieszkających na wsi wychodzili z założenia, że równie dobrze jak poza miejscem zamieszkania ich podopieczni mogą wypoczywać w domu. Wprawdzie w rodzinach zarówno wiejskich, jak i miejskich zdecydowanie największe znaczenie miały względy finansowe, jednak z tego powodu – według deklaracji badanych – na wakacje częściej nie wyjeżdżały dzieci miejskie niż mieszkające na wsi.

Tabela 3

Dlaczego uczniowie nie wyjechali na co najmniej tygodniowy wypoczynek wakacyjny? Czy dlatego, że:	Odpowiedzi twierdzące respondentów z gospodarstw domowych, w których co najmniej jeden uczeń nie wyjechał w wakacje nawet na tygodniowy wypoczynek					ogółem
	mieszkający:		uzyskujący dochody <i>per capita</i> :			
	na wsi	w mieście	do 500 zł	501-1000 zł	powyżej 1000 zł	
	w procentach					
– brakowało pieniędzy na wyjazd	64	74	83	57	33	66
– byli potrzebni w domu, w gospodarstwie rolnym	28	8	14	14	26	19
– brakowało czasu (uczniom lub opiekunom)	33	17	22	30	41	26
– nie chcieli wyjeżdżać	18	17	5	25	34	17
– nie było możliwości wyjazdu, brak zorganizowanego wypoczynku	35	25	40	29	21	30
– nie muszą wyjeżdżać na wakacje, mogą wypoczywać w domu	31	19	21	30	37	26
– są za mali	14	9	13	12	12	12
– stan zdrowia nie pozwalał im na wyjazd	4	4	7	3	0	4
– pracowali zarobkowo	10	10	7	10	5	10
Inne przyczyny	14	12	11	17	21	13

Brak pieniędzy to główny powód niewyjeżdżania dzieci na wakacje w najgorzej sytuowanych rodzinach, w których deklarowany miesięczny dochód *per capita* nie przekracza 500 zł (83% wskazań), ale także w większości gospodarstw, w których wynosi on od 501 zł do 1000 zł (57%). Jedynie wśród respondentów najlepiej zarabiających i deklarujących dochody powyżej 1000 zł na osobę w rodzinie względy finansowe przestają być główną przeszkodą w zapewnianiu dzieciom wypoczynku poza domem, a większego znaczenia nabierają takie czynniki, jak brak czasu czy pomoc w obowiązkach domowych lub w gospodarstwie rolnym.

Mimo że minimalnie wzrosła liczba gospodarstw, z których dzieci i młodzież szkolna wyjechały w tym roku na wakacje, wydaje się, że wysłanie dzieci na wypoczynek było dla gospodarstw domowych większym problemem niż przed rokiem. Tegoroczne wakacje dzieci i młodzieży szkolnej – prawdopodobnie ze względów finansowych – trwały na ogół krócej niż w ubiegłych latach. W tym roku w niemal połowie gospodarstw domowych, z których dzieci wyjeżdżały na wakacje, pobyt poza domem ograniczał się do mniej więcej tygodnia, a tylko niespełna jedna trzecia rodzin zapewniła wszystkim swoim podopiecznym dłuższy – minimum dwutygodniowy – wypoczynek. Przed rokiem na takie dłuższe, co najmniej dwutygodniowe, wakacje wysłało wszystkie dzieci w wieku szkolnym prawie co drugie gospodarstwo domowe (47%), a przed dwoma laty – prawie dwie trzecie (63%). Krótsze niż w ubiegłych latach wyjazdy wakacyjne uczniów mogą być sygnałem, że w dobie słabnącej koniunktury gospodarczej Polacy zaczęli ograniczać wszelkie „nadzwyczajne” wydatki. Z drugiej zaś strony, przynajmniej w pewnym zakresie, być może mamy tu także do czynienia ze zmianą samej formy wypoczynku rodzin – coraz częściej dłuższe wakacje, np. na działce czy u rodziny na wsi, zastępują krótsze, ale za to bardziej ekskluzywne wyjazdy wypoczynkowo-turystyczne.

Tabela 4

Czy w tym roku uczniowie z Pana(i) gospodarstwa domowego byli poza miejscem zamieszkania na dłuższych wakacjach, trwających co najmniej dwa tygodnie?	Wskazania respondentów z gospodarstw domowych, z których uczniowie wyjeżdżali na przynajmniej tygodniowy wypoczynek		
	2010 (N=163)	2011 (N=182)	2012 (N=164)
	w procentach		
Tak, wszyscy byli na dłuższych, ponaddwutygodniowych wakacjach	63	47	30
Tak, ale nie wszyscy byli na dłuższych, ponaddwutygodniowych wakacjach	8	14	21
Nie, nikt nie był na dłuższych, ponaddwutygodniowych wakacjach	29	39	49

WAKACYJNA PRACA ZAROBKOWA UCZNIÓW

Podobnie jak w latach ubiegłych zapytaliśmy respondentów z gospodarstw domowych, w których są uczące się dzieci i młodzież, czy ich podopieczni podejmowali w wakacje jakieś prace zarobkowe.

Według deklaracji badanych, w tym roku w co piątym gospodarstwie domowym, w którym są dzieci w wieku szkolnym, przynajmniej jedno z nich pracowało zarobkowo

(19%). Odsetek ten jest zbliżony do rejestrowanego w latach 2010 i 2011 (po 21%) i znacznie mniejszy niż w rekordowym pod tym względem okresie w latach 2008–2009.

Tabela 5

Czy uczniowie z Pana(i) gospodarstwa domowego [...] pracowali zarobkowo w czasie wakacji?	Odsetki twierdzących odpowiedzi respondentów z gospodarstw domowych, w których są uczniowie z poszczególnych grup wiekowych																	
	'92	'94	'95	'97	'98	'00	'01	'02	'03	'04	'05	'06	'07	'08	'09	'10	'11	'12
– w wieku 7-12 lat	-	-	-	3	2	1	3	3	6	6	4	4	5	12	6	2	2	1
– w wieku 13-15 lat	-	-	-	9	5	3	7	8	11	12	10	11	9	21	8	3	8	9
– w wieku 16-19 lat	-	-	-	24	24	22	15	22	30	30	33	33	24	41	30	18	30	26
Ogółem	9	13	14	15	14	12	11	14	18	22	24	25	21	33	31	21	21	19

Od 2004 roku na pytanie to odpowiadają nie tylko rodzice, ale także członkowie gospodarstw domowych, w których są uczniowie z wymienionych grup wiekowych. W latach 1992–1995 pytano o ogół uczniów (bez względu na ich wiek)

Podjęcie przez uczniów pracy zarobkowej jest, co zrozumiale, w bardzo dużym stopniu zróżnicowane ze względu na wiek. Podobnie jak w ubiegłych latach, w czasie tegorocznych wakacji pracowali przede wszystkim uczniowie szkół średnich (26% wskazań badanych z gospodarstw, w których są uczniowie w wieku 16–19 lat), znacznie rzadziej gimnazjaliści (9% wskazań osób z gospodarstw, w których są dzieci od 13 do 15 roku życia). Do wyjątków należeli uczniowie podstawówek, którzy pracowali zarobkowo (1% deklaracji z gospodarstw mających dzieci w wieku 7–12 lat).

Pracę zarobkową relatywnie najczęściej podejmowali uczniowie mieszkający w miastach średniej wielkości (od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców), pochodzący ze średniozamożnych rodzin, w których deklarowano miesięczne dochody *per capita* w wysokości 501–1000 zł.

SPOŁECZNA AKCEPTACJA PRACY ZAROBKOWEJ UCZNIÓW W CZASIE WAKACJI

Poziom społecznej aprobaty pracy zarobkowej uczniów jest ściśle związany z wiekiem tych, którzy ją podejmują. Zarobkowanie uczniów szkół podstawowych wzbudza niemal powszechny sprzeciw (95% takich deklaracji). Zdecydowana większość dorosłych Polaków

(70%) nie akceptuje też wakacyjnej pracy zarobkowej gimnazjalistów, a tylko jedna czwarta (25%) uważa, że uczniowie w wieku 13–15 lat powinni pracować. Natomiast aprobatą pracy zarobkowej uczniów szkół ponadgimnazjalnych jest niemal powszechna (85%).

Tabela 6

Czy uważa Pan(i), że uczniowie [...] powinni czy raczej nie powinni pracować zarobkowo w czasie wakacji?	Odsetki odpowiedzi twierdzących według terminów badań																
	'94	'95	'97	'98	'00	'01	'02	'03	'04	'05	'06	'07	'08	'09	'10	'11	'12
– w wieku 7–12 lat	12	6	3	2	2	3	3	4	4	7	4	3	8	4	4	2	3
– w wieku 13–15 lat	42	38	29	26	20	22	25	36	28	32	30	24	32	25	28	24	25
– w wieku 16–19 lat	91	92	85	85	81	83	79	90	86	88	85	82	86	83	85	81	85

* Na pytanie odpowiadali wszyscy respondenci, niezależnie od tego, czy mają dzieci w wieku szkolnym

Chociaż z dłuższej perspektywy czasowej widać, że odsetki osób akceptujących pracę uczniów w różnym wieku nieco się zmieniały, to ogólny rozkład opinii pozostaje taki sam. Polacy nie aprobuje pracy zarobkowej uczniów do 12 roku życia. Wciąż dyskusyjna jest kwestia zarobkowania przez gimnazjalistów w wieku 13–15 lat. Natomiast niemal powszechna jest zgoda na podejmowanie zatrudnienia i zdobywanie doświadczenia w tym zakresie przez uczniów od 16 do 19 roku życia.

W tym roku nieco ponad dwie piąte rodzin mających dzieci w wieku szkolnym wysłało je na wakacje poza miejsce zamieszkania na co najmniej tydzień. Tylko minimalnie niższy jest odsetek gospodarstw domowych, w których dzieci przez całe wakacje siedziały w domu. W porównaniu z rokiem ubiegłym liczba dzieci i młodzieży szkolnej spędzających wakacje poza domem nieznacznie wzrosła.

Główną przyczyną pozostawiania dzieci w czasie wakacji w miejscu zamieszkania są względy finansowe. W tym roku czynniki natury ekonomicznej odgrywały większą rolę –

częściej niż w roku ubiegłym dzieci nie wyjeżdżały na wakacje z powodu złej sytuacji finansowej gospodarstwa domowego. Prawdopodobnie też z tych samych przyczyn wyjazdy były krótsze niż w latach ubiegłych. Wakacyjny wypoczynek dzieci to jedna z tych dziedzin życia społecznego, w których widać, że kryzys gospodarczy coraz wyraźniej przekłada się na budżety domowe Polaków i zmusza do szukania oszczędności także w tej sferze.

W tym roku w co piątym gospodarstwie domowym, w którym są dzieci w wieku szkolnym, przynajmniej jedno z nich pracowało zarobkowo i odsetek ten jest zbliżony do notowanego w latach 2010–2011. Wakacyjną pracę podejmowali przede wszystkim uczniowie szkół średnich, dużo rzadziej gimnazjaliści. Najczęściej pracowali zarobkowo w czasie wakacji uczniowie mieszkający w miastach średniej wielkości, pochodzący ze średniozamożnych rodzin – o miesięcznych dochodach *per capita* od 501 zł do 1000 zł. O tym, że o pracę dorywczą także dla uczniów nie jest najłatwiej, może świadczyć fakt, że w okresie lepszej koniunktury gospodarczej, w latach 2008–2009 odsetek pracujących w wakacje uczniów był wyraźnie wyższy niż obecnie.

Opracowała
Agnieszka CYBULSKA